

การศึกษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ กับแนวคิด Education 4.0

ความเป็นมา

โลกได้ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เกิดการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องในลักษณะทวีคูณ เกิดเป็นผลงานทางวิชาการในสาขาวิชาแขนงต่าง ๆ มากมายจนมีผู้กล่าวเปรียบเทียบไว้ว่าความรู้ที่มนุษย์สั่งสมมาตั้งแต่สร้างโลกจนถึงกลางศตวรรษที่ ๒๑ นั้นมีปริมาณเท่ากับความรู้ที่มนุษย์เพิ่งค้นพบในช่วง ๕๐-๖๐ ปีที่เพิ่งผ่านมา อีกทั้งการพัฒนาของเทคโนโลยียังทำให้เกิดเครื่องมือที่หลากหลายในการเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศหรือเนื้อหาในรูปแบบดิจิทัลทั้งในเชิงวิชาการและในเชิงนันทนาการ การพัฒนาเครื่องมือในการเข้าถึงเนื้อหาดังกล่าวส่งผลให้เยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตและการเรียนในแต่ละวัน กล่าวคือ ผู้เรียนยุคใหม่มีความพร้อมมากขึ้นและมักใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันไปกับเครื่องมือที่เข้าถึงสื่อดิจิทัลต่าง ๆ ที่สามารถใช้ในการสื่อสารกับผู้อื่นโดยง่าย เช่น โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องเล่นเกม เครื่องเล่นเพลง ไอแพด คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ ซึ่งแตกต่างไปจากเยาวชนในยุคก่อนอย่างมาก^๑

จากสภาวะการณ์โลกที่เปลี่ยนไป ประเทศไทยได้มีการเตรียมพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศไทย ๔.๐ และมีการเตรียมรับมือกับบริบทของประเทศและของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ โดยเฉพาะในมิติด้านการพัฒนาการศึกษาที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้เท่าทันกับยุคสมัยและพร้อมรับการเข้ามาของเทคโนโลยีดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตรการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการสอนสมัยใหม่ องค์ความรู้ใหม่ ๆ ของครูผู้สอนและทักษะที่จำเป็นของผู้เรียน เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๘ จ ได้บัญญัติให้มีการดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ *ยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษา , ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา , มุ่งความเป็นเลิศและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ , ปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร เพิ่มความคล่องตัวในการรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาและเสริมธรรมาภิบาล และเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้กำหนดแผนงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ๗ เรื่องสำคัญ^๒ ดังนี้*

^๑ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ . http://arit.mcru.ac.th/images/KM/2557/57KM_1innovation.pdf (2562) (สืบค้นเมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓)

^๒ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา,กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ.(กรุงเทพ, ๒๕๖๑) หน้า ๕

เรื่องที่ ๑ : การปฏิรูประบบการศึกษาและการเรียนรู้โดยรวมของประเทศ โดยพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติฉบับใหม่และกฎหมายลำดับรอง

เรื่องที่ ๒ : การปฏิรูปการพัฒนาเด็กเล็กและเด็กก่อนวัยเรียน

เรื่องที่ ๓ : การปฏิรูปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

เรื่องที่ ๔ : การปฏิรูปกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์

เรื่องที่ ๕ : การปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑

เรื่องที่ ๖ : การปรับโครงสร้างของหน่วยงานในระบบการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงการ
จัดการเรียนการสอนและยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษา

เรื่องที่ ๗ : การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้โดยการพลิกโฉมด้วยระบบดิจิทัล (Digitalization for
Educational and Learning Reform)

ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงประเด็นของการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ภายใต้แนวคิด Education 4.0 ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นการปฏิรูปการศึกษา เรื่องที่ ๕ การจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ และ เรื่องที่ ๗ การเรียนรู้โดยการพลิกโฉมด้วยระบบดิจิทัล อีกทั้งประเด็นดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ (Conceptual Design) ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๗๙ ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิต อย่างมีความสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ ๒๑”

Education 4.0^๓ คือ การศึกษาที่ต่อยอดการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้โดยเน้น นวัตกรรม ปัญญา เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ต่อยอดความรู้เดิม สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ คิดและประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ได้เหมาะสมกับตนเอง สังคม ตามสถานการณ์

ทิศทางการศึกษาตามแนวคิด Education 4.0 : เป็นการเตรียมความพร้อมของการจัดการศึกษาและปรับกระบวนการของการเรียนการสอนให้สอดคล้องรองรับโมเดลประเทศไทย ๔.๐ (Thailand 4.0) ส่งเสริมสร้างนวัตกรรมสร้างปัญญา ด้วยการใช้เทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนเป็นนักคิดนักสร้างนวัตกรรม การเข้าถึงเนื้อหาความรู้ในโลกปัจจุบันที่มีลักษณะเปิด (Open Education Resource) เข้าถึงได้ง่ายผ่านสมาร์ทโฟนและเครื่องมือต่าง ๆ เป็นรูปแบบการศึกษาที่เคลื่อนที่ติดตัวได้ตลอดเวลา (Mobile Education) ทำให้การเข้าถึงข้อมูลยิ่งสะดวกมากขึ้น การแสวงหาความรู้จึงทำได้รวดเร็ว โดยสำหรับเด็กและเยาวชนยุคใหม่แล้วการเรียนการสอนแบบเก่าในห้องเรียนที่ต้องท่องจำเนื้อหาตามแผนการสอนตามกรอบหลักสูตร หรือทำโจทย์ทำข้อสอบแบบเดิมจึงไม่เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่ที่เน้นการแสวงหาเรียนรู้และสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ ได้เองอย่างทำทนาย อีกต่อไป

^๓ การศึกษา ๔.๐ ยุคแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม <http://chairsi-nites.hi-supervisory5.net/thailand-4-0> (สืบค้นเมื่อ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓)

ข้อเท็จจริงในปัจจุบัน : สถานการณ์และแนวโน้มการศึกษาไทยในยุคปัจจุบัน

จากรายงานผลการดำเนินการตามแผนปฏิรูปประเทศ ประจำปี ๒๕๖๒ ด้านการศึกษา^๔ พบว่า **การจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑** ในการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังขาดความพร้อมของสถานศึกษาและคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องมีการปรับทัศนคติ และปรับตัวให้เท่าทันโลกปัจจุบัน รวมถึงไม่มีระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมให้สามารถผลิตนักศึกษาได้ตรงความต้องการของประเทศในโลกปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีการปรับหลักสูตรเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพตอบโจทย์ของประเทศภาคธุรกิจเอกชนควรเข้ามามีบทบาทในกระบวนการจัดการศึกษา มีหลักสูตรทวิภาคี พัฒนาระบบการกระจายทรัพยากรในการศึกษา มีการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตการเข้าสังคมและการทำงาน (Soft Skill) รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านการอ่านและภาษาต่างประเทศ **และการพลิกโฉมการเรียนรู้ด้วยระบบดิจิทัล** พบว่ามีความท้าทายจากความเสี่ยงจากการเชื่อมต่อข้อมูลของระบบที่มีความหลากหลาย ยังไม่มีแพลตฟอร์มฐานข้อมูลกลางทำให้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน จึงควรมีแนวทางความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มีการเตรียมความพร้อมของฐานข้อมูลและระบบอินเทอร์เน็ตให้สมบูรณ์ ให้ความรู้เทคโนโลยีพื้นฐานแก่ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย มีรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาในแพลตฟอร์มเหมาะสมกับความต้องการและบริบทของแต่ละกลุ่มช่วงอายุ

นอกจากประเด็นความท้าทายทางการศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้ว การปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัลแบบก้าวกระโดด และการเข้าสู่ยุคอินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่ง (Internet of Things) ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้และวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไปโดยฉับพลันสิ้นเชิง (Disruption) เกิดเป็นความท้าทายของกระแสโลกาภิวัตน์รอบใหม่ ที่ทุกประเทศในโลกจะต้องเตรียมพร้อมเพื่อรับมือให้ทัน และสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศที่มีอยู่อย่างมหาศาล เพื่อความเป็นต่อทางด้านเศรษฐกิจภายใต้การแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดน

^๔ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , รายงานผลการดำเนินการตามแผนปฏิรูปประเทศ ประจำปี ๒๕๖๒ กรุงเทพฯ .หน้า ๔๒๔

การศึกษาในยุคศตวรรษที่ ๒๑

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๕ การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ (Conceptual Design) กำหนดเป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (3Rs8Cs) ประกอบด้วยทักษะและคุณลักษณะต่อไปนี้^๕

3Rs ทักษะการรู้หนังสือ ได้แก่

๑. Reading Skill ทักษะการอ่าน
๒. Writing Skill ทักษะการเขียน
๓. Arithmetic Skill ทักษะเลขคณิต

8Cs ประกอบด้วย ทักษะต่างๆ ๘ ด้าน ได้แก่

๑. Critical thinking and Problem solving การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา
๒. Communications, Information, Media literacy การสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ
๓. Collaboration, Teamwork and Leadership ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ
๔. Creativity and Innovation การสร้างสรรค์และนวัตกรรม
๕. Computing and ICT literacy ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
๖. Career and Learning self-reliance การทำงาน การเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง
๗. Cross-Cultural Understanding ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์
๘. Compassion ความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพบว่าทักษะการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ ๒๑ สอดคล้องกับแนวคิด Education 4.0 ที่ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้สมาร์ตเทคโนโลยีในการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายระดับโลกและฝึกให้ริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยการสนับสนุนของครูผู้สอนและบุคคลที่เป็นแหล่งสร้างนวัตกรรม รวมถึงเครือข่ายสังคมที่เป็นแหล่งเรียนรู้นวัตกรรมในโลกออนไลน์ โดย Education 4.0 มีกระบวนการจัดการศึกษา ดังนี้ ^๖

๑. การส่งเสริมขีดความสามารถของระบบเชื่อมโยงทาง Internet เข้ากับโลกไซเบอร์ที่ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันบนไซเบอร์โดยที่มีอุปกรณ์สมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ฯลฯ
๒. กระบวนการจัดการศึกษาต้องรู้จักใช้เครื่องมือสมัยใหม่ในการแสวงหาเรียนรู้จากความรู้ในโลกไซเบอร์ โดยการใช้เครื่องมือสมัยใหม่เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

^๕ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา , แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๕, กรุงเทพฯ. หน้า จ

^๖การศึกษา ๔.๐ ยุคแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม . <http://chairsri-nites.hi-supervisory5.net/thailand-4-0> (สืบค้นเมื่อ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓)

๓. การจัดการศึกษายุคใหม่ต้องใช้เครื่องทุ่นแรง ซึ่งได้แก่นวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำเรื่องยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นและเรียนรู้ได้เร็วขึ้น สร้างกิจกรรมใหม่ ๆ บนโซเชียล
๔. การจัดการศึกษาเน้นรูปแบบการบริการ (Service oriented) และเข้าถึงได้ในรูปแบบ “เวลาจริง” (real time) ตลอดเวลาทั่วถึงทุกที่ทุกเวลา
๕. การศึกษาต้องไม่เน้นกรอบการเรียนรู้แต่เน้นการต่อยอดองค์ความรู้สร้างความรู้ใหม่ไม่อยู่ในกรอบหลักสูตรแบบเดิม เป็นการเรียนรู้ตามความต้องการมากขึ้น
๖. ออกแบบการปรับเปลี่ยนรูปแบบและสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการเรียนรู้จากห้องเรียนแบบดั้งเดิมโดยใช้เทคโนโลยีที่มีความสะดวกรวดเร็วและหลากหลาย เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้อการแสวงหาการพัฒนาทักษะการสร้างความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อสร้างทางเลือกนวัตกรรมใหม่ ๆ
๗. มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized Learning) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะในการเรียนรู้ริเริ่มและสร้างสรรค์ของผู้เรียน ผสมผสานกับการเชื่อมโยงร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนๆ ทั้งในสถานศึกษาและสังคมออนไลน์
๘. จัดการเรียนรู้ที่อิงถิ่นฐาน (Place-Based Learning) ที่มุ่งเน้นประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริงโดยการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในถิ่นที่อยู่อาศัย (มนุษย์ ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม) ทั้งในมิติของวิทยาศาสตร์ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม มรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น บูรณาการหลักสูตรแบบสหวิทยาการ ผสมผสานกับการใช้สมาร์ตเทคโนโลยีและเครือข่ายออนไลน์สร้างความรู้สร้างสรรค์นวัตกรรม ผ่านการเรียนรู้แบบ Project-Based Learning
๙. เร่งรัดพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์การรู้เรื่องดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ การใช้ประโยชน์และการสร้างงาน
๑๐. ส่งเสริมให้สถานศึกษาและผู้เรียนให้ประสานความร่วมมือกับบุคคล สถาบันการศึกษาแหล่งประกอบการที่ใช้ความรู้เทคโนโลยีในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ผลิตภัณฑ์และบริการยุคใหม่ในท้องถิ่นและภูมิภาคในการร่วมจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทั้งภาคความรู้ทักษะและวิธีการ (Know How) เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์การสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเชื่อมโยงโลกจริงแห่งการประกอบอาชีพยุคใหม่

บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ กับแนวคิด Education 4.0 ผู้เขียนมีความเห็นว่า นโยบายประเทศไทย ๔.๐ (Thailand 4.0) คือโมเดลหลักในการพัฒนาประเทศ มีเป้าหมายสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง เศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมนั้นหมายความว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศ ให้มีศักยภาพสูงเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก จะเห็นได้ว่าวงการ การศึกษาของไทยได้มีการตื่นตัวและมีความพยายามที่จะพัฒนาการศึกษาไทยให้พร้อมรับกับสภาวะการณ ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาการศึกษาถูกกำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญระดับชาติ อาทิ แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ ไปจนถึงแผนปฏิบัติการ ของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ที่จะลงไปสู่การปฏิบัติ อีกทั้งการศึกษายังมีความเชื่อมโยงกับทุกมิติ ของสังคม อาจกล่าวได้ว่าถ้าระบบการศึกษาจะสามารถนำพาประเทศให้พัฒนาได้อย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม ในทรรศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่าสิ่งสำคัญที่ยังเป็นจุดอ่อนและต้องรีบเร่งดำเนินการเพื่อพัฒนา การศึกษาของไทยให้ก้าวสู่ การเป็น Education 4.0 อย่างรวดเร็ว ได้แก่

๑. หลักสูตร สื่อการสอน และเทคโนโลยี ควรมีการปฏิรูปหลักสูตรให้มีลักษณะกระชับ มีความสร้างสรรค์ และบูรณาการความรู้ อันได้แก่ การมุ่งเน้นแนวคิดหลักและคำถามสำคัญในสาระการเรียนรู้ การเรียนรู้ผ่าน โครงงานและการทำงานเป็นทีม สนับสนุนการใช้ ICT ในการหาความรู้ด้วยตนเอง พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ การคิดวิเคราะห์ขั้นสูง (ยกเลิกการเรียนแบบท่องจำ) และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกันได้ นอกจากนี้ หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นโดยให้แต่ละโรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้อง กับบริบทของผู้เรียนได้ ให้ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียนมากกว่าความกดดันจากการสอบวัดผล และควรลด จำนวนชั่วโมงการเรียนในห้องเรียน เพิ่มชั่วโมงการเรียนรู้ด้วยตนเองจากความถนัดและความสนใจ ลดปริมาณการบ้านและเพิ่มการใช้วิธีการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับการพัฒนาในยุคนี้ เช่น การเรียนรู้ผ่าน โครงการและการแก้ปัญหา รวมถึงมีการใช้เทคโนโลยีนำเสนอเนื้อหาอย่างทันสมัยและสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้การปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น

๒. ระบบการวัดและประเมินผลการเรียน ควรปฏิรูปการสอบวัดระดับมาตรฐานในระดับประเทศ (เช่น ระบบ O-NET และอื่นๆ) มาเป็นการสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะตามความถนัด ที่สามารถประยุกต์เนื้อหาการเรียนรู้เข้ากับโจทย์จริงในชีวิตประจำวันได้ ควรมีการวัดและประเมินผล ที่หลากหลายตั้งแต่ แฟ้มงาน โครงงาน การนำเสนอเชิงสร้างสรรค์ การสอบวัดความรู้ที่เน้นทักษะการคิด วิเคราะห์และเชื่อมโยงความรู้กับการแก้ไขปัญหาชีวิตจริง ไม่ยึดติดกับค่านิยมที่เน้นการเรียนเพื่อแข่งขัน ให้ได้เกรดสูงเท่านั้น

๓. ระบบการพัฒนาคุณภาพครู ควรปรับบทบาทจากผู้จัดหาความรู้มาเป็นผู้กำกับดูแลคุณภาพ และการจัดการความรู้โดยโรงเรียนต้องเป็นหน่วยพัฒนาหลักต้องได้รับการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาครูอย่างเพียงพอและมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของครู โดยครูต้องไม่ยึดติดกับการสอนแบบเดิมๆ ต้องคิดค้นนวัตกรรมการเรียนการสอนที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงของนักเรียน มีระบบการประเมินประสิทธิภาพของครูที่ทันสมัยและต่อเนื่องเพื่อให้ครูได้มีการพัฒนาตนเองตลอดเวลา และควรปรับลดงานธุรการของครูลง ให้น้ำหนักในการสอนและดูแลนักเรียนเป็นหลัก

การเรียนการสอนควรใช้แนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้ทุก ๆ วิชามีความทันสมัย ยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมและความถนัดของผู้เรียน หลักสูตรต่างๆควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงและรู้วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ให้ผู้เรียนเกิด “ทักษะ” ด้านต่าง ๆ ตามหลักวิชาการและตามความถนัด สนับสนุนให้มีการพัฒนาการทางความคิดต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างผลผลิตหรือนวัตกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาได้ อันเป็นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต ซึ่งเชื่อว่าหากการศึกษาไทยสามารถปรับตัวเข้าสู่การเป็น Education 4.0 ได้ตามแนวทางที่กล่าวมาข้างต้น ภายในระยะเวลาไม่นานนี้ประเทศไทยจะต้องมีนวัตกรรมเป็นของตนเอง และก้าวไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ อย่างเต็มตัว รวมทั้งสามารถหลุดพ้นจากกับดักของ “ประเทศกำลังพัฒนา” ไปสู่ “ประเทศพัฒนาแล้ว” อย่างแน่นอน

นางสาวปยุตติศา ไทยช่วย
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
สำนักนโยบายและแผน
ผู้จัดทำบทความ

เอกสารอ้างอิง

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ . [http://arit.mcu.ac.th/images/KM/2557/57KM_1innovation.pdf\(2562\)](http://arit.mcu.ac.th/images/KM/2557/57KM_1innovation.pdf(2562)
(สืบค้นเมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา,กรุงเทพฯ : สำนักงาน
เลขานุการของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ.(กรุงเทพฯ, ๒๕๖๑) หน้า ๕

การศึกษา ๔.๐ ยุคแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม .<http://chaisri-nites.hi-supervisory5.net/thailand40>
(สืบค้นเมื่อ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , รายงานผลการดำเนินการตามแผนปฏิรูปประเทศ ประจำปี
๒๕๖๒ กรุงเทพฯ .หน้า ๔๒๔

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา , แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๕, กรุงเทพฯ. หน้า จ